

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1106

מסכת שבת קמ"ט - קנ"ה ♦ כלאים ז', ד' - ה', א'

בס"ד, י"ב אב תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ הדלקת נרות שבת בנרות חשמל
- ♦ הדלקת נרות במקום מואר
- ♦ כיבוי אורות לפני הדלקת נרות
- ♦ שני סוסים שעשו מלאכה כאחד
- ♦ הסוס העצלן

- ♦ הצורך להבדיל לפני ההבדלה...
- ♦ הדלקת נרות לפני מעריב
- ♦ מה היא "מלאכה גמורה"?
- ♦ קשה רימה למת כמחט בבשר החי
- ♦ מילוי הקבר בסיד כדי למלא אחר בקשת הנפטר

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

עצתו של גדול בישראל - עשה עצמך בטלן!

לא פעם עומדים אנו משתאים מול השתקוּקוּתם של גדולי ישראל ללימוד התורה הקדושה, כאשר אנו נוכחים לדעת אלו מאמצים כבירים היה עליהם להשקיע בכדי לגדול בתורה ולהאיר את שמי הדור ועל אלו דברים נאלצו לוותר לשם הסרת כל המכשולים שעמדו בדרכם. על ידי ההתבוננות בארוחות חייהם של גדולי ישראל ובדרך התנהלותם, אפשר לשאוב חיזוק ועידוד רב בדרך העולה בית א-ל, כפי שניתן ללמוד מהמעשה שלפנינו:

לפני יותר ממאתיים שנה התייצבה משלחת רבנים מכובדת מברלין בביתו של הגאון רבי מאיר ווייל והציעו לו לכהן כרב בעירם. רבי מאיר ווייל נענה לבקשתם, ובדרכו סר לבקר את רעהו הגאון רבי יוסף תאומים, בעל פרי מגדים, אשר ביקש להנחיל עצה עצה טובה לרב החדש:

הוא הקדים ואמר לרבי מאיר שאף כי יתכן שהוא לא יאבה לשמוע לדבריו, הוא מרגיש כורח בנפשו לומר את אשר על ליבו, ואם ירצה ישמע לדבריו. בעל פרי מגדים סיפר לו שבצעירותו הוא עזב את ביתו ומשפחתו שבפולין ושם את פעמיו לעבר ברלין העיר, בה יוכל לשקוד על התורה והעבודה באין מפריע. ואכן את חיבוריו הגדולים הוא חיבר בשהותו בברלין.

ויהי היום, ישב רבי יוסף בבית המדרש והגה בתורה, ולבית המדרש נכנסו שני סוחרים שהתעורר ביניהם דיון ממוני, זה טוען בכה וזה בכה, עד שהחליטו לגשת אל האברך שיושב בפניה ושקוע כולו בגמרא

דף קנ"ב אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל
הצורך להבדיל לפני ההבדלה...

גמרתנו מסיקה כי "אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל" (לפירוש רש"י וראשונים נוספים), היינו: אין לעשות מלאכה במוצאי שבת, לפני אחת ההבדלות; שהרי שתי הבדלות יש במוצאי שבת, "אתה חוננתנו" בתפילת העמידה של מעריב, והבדלה על כוס יין. הזקוק לעשות מלאכה לפני כן, יאמר "המבדיל בין קודש לחול", וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך, או"ח סימן רצ"ט סעיף י'). הלבוש כותב, כי יש לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" (משנה ברורה שם, ס"ק ל"ד).

הפותח את השולחן ערוך (שם) כדי לדעת איזו מלאכה אסור לעשות במוצאי שבת לפני ההבדלה, מגלה מחלוקת מעניינת בין הפוסקים.

מרן רבי יוסף קארו פוסק: "אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל". לעומת זאת, מביא הרמ"א את דעת רבינו ירוחם, כי רק "מלאכה גמורה" אסורה במוצאי שבת בטרם הבדלה, כגון כתיבה, אך הדלקת נר ומלאכות הדומות לה - מותרות עוד לפני ההבדלה.

הדלקת נרות לפני מעריב: בימים עברו כל בית ישראל היה שרוי בעלטה משקיעת החמה ביום השבת, ובימים ההם רווח המנהג להדליק נרות בבית הכנסת מיד אחר אמירת "ברכו". כיצד הותר הדבר לפני עשיית הבדלה? הרמ"א תולה מנהג זה בדברי רבינו ירוחם, שלא נאסרה עשיית מלאכה קלה לאחר צאת השבת, תוך שהוא מצייין, כי עיקר ההלכה כדעת השולחן ערוך, ולפיכך, לפני הדלקת הנר יאמר "המבדיל בין קודש לחול".

מה היא "מלאכה גמורה"? מאחר שבהלכות שבת לא קיימת כל הפרדה בין "מלאכה גמורה", לבין מלאכה שאינה "גמורה"; כל שציוותנו התורה הקדושה כי מלאכה היא ואסור לעשותה בשבת, הרי היא מלאכה אסורה, תהו, איפוא, רבים על מקורו של רבינו ירוחם. הט"ז (שם ס"ק ט') כותב, כי רבינו ירוחם דייק זאת מגמרתנו.

בסוגייתנו נאמר שלאחר אמירת "המבדיל בין קודש לחול", היו חוטבים עצים במוצאי שבת. מדוע לא הזכירה הגמרא את הפעולה הראשונה בה לבטח נקטו עם התרת איסור המלאכה - הדלקת הנר?! אין זאת, אלא שהנר היה דלוק ועומד כבר מצאת השבת עוד בטרם ההבדלה...

כאמור, הרמ"א אינו מקבל את שיטתו של רבינו ירוחם, ולפיכך עלינו לתמוה על עצמנו, כיצד זה אנו מדליקים את נר ההבדלה עוד לפני ההבדלה?! הרי יש צורך להבדיל לפני שמבדילים. אכן, המגן אברהם (שם) כותב, כי אסור לנשים להדליק את נר ההבדלה, שהרי אינן מתפללות ומבדילות בתפילה, אלא אם כן אמרו ברוך המבדיל, וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק ל') [עיין "מגן אברהם", שם ס"ק ז', שחידושו של רבינו ירוחם הוא לשיטת הרמב"ם וראשונים נוספים, שגם המבדיל בתפילה אסור במלאכה עד שיבדיל על הכוס].

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרן סלומון** ז"ל
ב"ר זאב ז"ל
נלב"ע י"ז באב תשמ"ה
תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **זאב סלומון** ומשפחתו שיחיו - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק קליין** ז"ל
ב"ר בנימין ז"ל
נלב"ע י"ב באב תשל"ז
תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **יוסף (רמי) קליין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

צעילוי נשמת

מרת **גיטה גרינברג** ע"ה
ב"ר שמעון שו"ב לייבל ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם-אב תשנ"ו
תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידנו הר"ר **שמעון גרינברג** ומשפחתו שיחיו - ת"א

הדלקה לצורך הבדלה: אולם, היו שכתבו ללמד זכות על המדליקים את נר ההבדלה ללא כל הבדלה, מפני שההדלקה היא לצורך ההבדלה. כלומר, חכמים קבעו שאין לעשות מלאכה לפני ההבדלה כדי שלא ישכחו להבדיל. מובן, איפוא, היטב, כי לא נאסרה מלאכה שיש בה צורך לעשיית ההבדלה גופה (שו"ת יכין ובעוז ח"ב סימן י"א).

אמרנו זה כעת, כי חכמים תקנו לבלתי עשות מלאכה טרם הבדלה, כדי שלא יישכחו לעשות הבדלה. למען האמת, הגדרה זו שנוייה במחלוקת, ויש סוברים כי מחלוקת ראשונים היא. במה דברים אמורים?

הגרי"ז מבריסק זצ"ל (חידושי מרן רי"ז הלוי, שבת פ"ט הלכה ה') חקר בנושא, כמו גם הגאון רבי יהושע אהרנברג זצ"ל, אב"ד בת"א יפו, העוסק בארוכה בנושא זה בספרו (שו"ת דבר יהושע ח"ב סימן ק"ח), והוא מציין בראש דבריו כי עוררו לדבר האדמו"ר רבי אהרן מבעלז, זיע"א.

ההבדלה מתירה או אוסרת? שניהם מציגים שני צדדים להגדרת איסור עשיית מלאכה בטרם ההבדלה. אפשר להבין כי חכמים קבעו שדיני השבת שוררים ותקפים עד ההבדלה, שמפני כבוד השבת תקנו חכמים שלא יעשה מלאכה ללא הכר והבדלה בין השבת לבין ימות החול, ואפשר להבין שחכמים קבעו איסור חדש שאסור לעשות מלאכה לפני ההבדלה. בעל דבר יהושע מגדיר את הספק בקצרה ובריהוט: "האם ההבדלה מתרת את המלאכה במוצאי שבת, או ההבדלה היא האוסרת את המלאכה, דמשום שחייב בהבדלה אסור במלאכה".

לשונו של הרמב"ם מוכיחה בעליל, כי לדעתו איסור חדש תיקנו חכמים, שאין לעשות מלאכה מצאת השבת ועד ההבדלה, שכתב הרמב"ם (הלכות שבת פ"ט הלכה ה'): "משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל". מאחר שהרמב"ם כלל את איסור אכילה ושתיה לפני הבדלה ואת איסור עשיית המלאכה בצוותא חדא, עולה מדבריו, כי כשם שאיסור אכילה ושתיה לפני הבדלה אינו מחמת קדושת השבת, אלא מפני תקנת חכמים שאסרו אכילה ושתיה כדי שההבדלה לא תשכח, כך גם איסור עשיית המלאכה אינו המשך איסור המלאכה בשבת, אלא הוא מדיני ההבדלה.

נשוב נא למחלוקת האייתנה בה עסקנו בתחילת המאמר, אם רק "מלאכה גמורה" נאסרה לעשות במוצאי שבת טרם הבדלה, ונבחין על נקלה, כי כל צד במחלוקת הולם היטב את אחד הצדדים של החקירה בה אנו עוסקים: אם חכמים 'משכו' את דיני השבת ואיסוריה מן השבת אל תוך הלילה עד ההבדלה, אין מקום לחלק בין מלאכה גמורה למלאכה שאינה כזו, שהרי כל דיני השבת שוררים עד ההבדלה. ברם, אם דיני השבת תמו והסתיימו, וחכמים תקנו שאסור לעשות מלאכה עד ההבדלה, אפשר ואפשר שלא אסרו אלא "מלאכה גמורה", שהרי תקנה חדשה היא, לא המשך של איסור קודם (הגרי"ז שם, "עולת שבת" ס"ק ו', ערוה"ש סעיף כ"א).

דף קנב/א קשה רימה למת כמחט

קשה רימה למת כמחט בבשר החי

"קשה רימה למת כמחט בבשר החי", כך אנו לומדים בגמרא.

האם כוונת הדברים פשוטם כמשמעם? המת מרגיש כי הוא נדקר? רבי יהודה החסיד אומר (ספר חסידים סימן אלף קס"ג), כי אין כוונת הגמרא לצער גשמי, אלא הנשמה מצטערת בבזיון הגוף.

מילוי הקבר בסיד כדי למלא אחר בקשת הנפטר: על ההשלכות ההלכתיות העולות מכך, אפשר לעמוד מהוראתו הבאה של הרשב"א (שו"ת, חלק א; סימן שס"ט), שנפסקה להלכה (רמ"א, י"ד, סימן שס"ג סעיף ב'). מעשה היה בעיר לארדה, באיש ושמו ראובן אשר ציווה כי לאחר פטירתו ישאוהו למקום קבורת אבותיו. מסיבות שונות הוא נקבר בקבר זמני, ולאחר זמן ביקשו בניו להעבירו לאחוזת אבותיו. ברם, הגופה היתה בתהליך ריקבון, ומפאת הריח העז לא היה זה מכבודו להובילו במצב זה. ביקשו, איפוא, הבנים מן הרשב"א שיוורם אם הם רשאים למלא את קברו בסיד שיזרז את עיכול הבשל, תוך כדי שהם מציינים, כי עיקר חששם נובע מדברי חכמינו "קשה רימה למת כמחט", והם בוודאי לא יהינו לצער את אביהם.

הרשב"א השיב להם, כי אדרבה, כל אשר יעשו לטובת המת ולרצונו, אינו בזיון המת. את דברי הרשב"א מבאר החתם סופר (שו"ת ח"ו ליקוטים סימן ל"ז), כי אין כל ספק שהמת אינו מרגיש מאום מהנעשה בבשרו, אך נפשו תאבל עליו בהתבזות גופו. לפיכך, כאשר פעולה זו נעשית לצורך כבודו, כפי שביקש הוא עצמו לקוברו במקום מסויים, אין בכך משום בזיון ומותר לעשות כן. אך לו כוונת הגמרא היתה, שהמת אכן מרגיש כאב וצער גופני, אסור היה לבנים לגרום זאת לאביהם, מפני שמעולם לא נתן את הסכמתו לצער מסוג זה.

ולשאלו למוצא פיהו. רבי יוסף הקשיב לטענות שטחו בפניו שני הצדדים ופסק את דינם על פי הידע הרב שהיה אצור בקרבו.

שני הסוחרים יצאו בית המדרש מרוצים בהרגישם כי האברך הצעיר פיקח ודינו אמת. לא עבר זמן רב ובית המדרש הפכה באנשי עסקים ובעלי חנויות ששמעו של הגאון הצעיר הפותר את כל המריבות על נקלה ובמשפט צדק הגיע לאזניהם ורצו גם הם להנות ממוצא פיו.

לא נותר לי זמן לבלוע את רוקי מעיד הפרי מגדים. מבוקר עד לילה הטרידוהו אנשי המסחר והוא החל להרהר האם לשם כך עזב את משפחתו שבפולין, הן הוא בא הנה למטרה אחת בלבד: להגות בתורה ולעסוק בחיבוריו.

ממחשבה למעשה החליט הגאון שעליו לשם לדבר קץ. זוג הסוחרים הראשון שנתקל בפרי מגדים לאחר שהחליט את החלטתו, לא ידע היכן לכבוש את מבוכתו. הם הסבירו בקצרה לרב את הוויכוח שהתעורר ביניהם, שהרי נודע רבים שהוא קולט את כל העניין לאחר משפטים ספורים, ואין צורך להטריח את האנשים שעומדים בתור להמתין זמן רב. משום מה האברך הפיקח המתין עד שיגמרו את דבריהם ושאל: נו, אז מה הבעיה? אחד מהם החליט שהפעם הוא יסביר לרב את הבעיה שבטעם הם ניצבים בפניו ודחף במרפקו בצלעותיו של רעהו שלא ידבר, אתה לא ידע להסביר טוב.

מאחור כבר החלו להשמע רטינות גוברות והולכות מכיוונם של הממתנים בתור שהלך וגדל, אבל הרב עדיין חופף בזקנו ותמה: נו, אז מה הבעיה?

כעת ניסה את מזלו סוחר ממולח שעמד מן הצד, שהספיק להבין את הבעיה כבר מהפעם הראשונה, והוא זה שנטל על עצמו את המשמיה המורכבת. הוא ישב מול הרב שהביט בו בעינים תמות, והסביר לו בפרוטרוט ששני הסוחרים האלו עשו ביניהם עסק, ואחר שחתמו על העסקה יד מחירו של חומר הגלם שהיה כלול בעסקה ולעומת זאת מחירים של צעיפי הפשתן שניתנו תמורתו הרקיעו שחקים. דא עקא שאחד מהם היה חייב לרעהו סכום כסף גדול שהיה שווה להפרש שבין עליות וירידות המחירים וכי וכי.

הסוחר הממולח סיים את דבריו ונשם עמוקות, כעת התור יתקדם, ייחל בליבו. הרב תלה זוג עינים תמהות בשלשתם ושאל: אז מה הבעיה?

כשארשת תמהון פרושה על פניהם כמו הסוחרים ממקומם והסבירו בעדינות לחבריהם הממתנים בתור, כי היום לא מומלץ לגשת אל הרב. אחד מהם אף הפטיר בלחש: כמה טפשים הם אנשי פולין שמכנים בטלן שזיה כחכם ופקח.

כך גדלתי בתורה! אמר הפרי מגדים לרעהו שהתעתד להיות רב בישראל, ועתה, עצתי לך היא כי גם אתה, כאשר תשב על כסא רבנותך תצטרך לפעמים לנהוג בדרך זו. אמנם בשנים הראשונות לא מן הנמנע כי עגמת נפש וצער יהיו מנת חלקך שהרי יאמרו אנשי עירך הזה הוא הרב שבחרנו לנו? אך לאחר כמה שנים משיראו את ההשפעה הגדולה של שנות ההתבדלות וההסתגרות שבהן השקעת את עצמך בכל כוחך בניגיעה ועמל בתורה הקדושה, יווכחו לדעת כי הרווח כולו שלהם. רב העיר שלהם יהיה מגדולי תלמידי החכמים ושמה של העיר ייצא לתפארת בכל רחבי העולם היהודי.

מוסר השכל נפלא אנו לומדים מדרכי התנהגותו של הפרי מגדים זצ"ל. לא פעם עומדים לומדי הדף היומי לפני ספקות והיסוסים העלולים לחבור יחד ולהניעם מהשתתפות קבועה ותמידית בלימוד התורה. אך שומה עלינו לזכור את דברי נעים זמירות ישראל: "הזרעים בדמעה בונה יקצרו".

יהי רצון שזוכה להתחזק ולהתעלות במעלות התורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קמט/ב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה

טעם ברכת "ברוך שפטרני"

הטעם שהאב מברך "ברוך שפטרני מעונשו של זה" בעת הגיע הבן לגיל מצוות הוא, בפשוטו של דבר, משום שעד עתה האב נענש בעבור עוונות הבן.

אלא שבלבוש נאמר להיפך: עד עתה נענש הבן בעוון האב, שכן בני קטנים מתים בעוונות אבותיהם (מובא במג"א סימן רכ"ה ס"ק ה'). מדוע, לשיטתו, האב מברך ברכה זו? בעל מחצית השקל (שם) מבאר מפני האמור כאן, שכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה. מברך, איפוא, האב על שכבר לא יענש בנו, ואז ישועה היא גם לו עצמו...

דף קנא/א משדכין על התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות

לשדך התינוק

בזמר "מה ידידות" המושר בליל שבת נאמר: "הרהורים מותרים ולשדך הבנות, ותינוק ללמדו ספר, למנצח בנגינות".

יש לשאול: מהו החידוש שמותר ללמד תינוק בשבת? אולם, עיון בגמרא כאן האומרת "משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות" מלמד, כי כוונת בעל הזמר היא: "ולשדך הבנות ותינוק ללמדו ספר", כלומר לשדך ולסכם על זו ועל זו.

ואכן יש המגיהים בהמשך תחת "למנצח בנגינות" - "וללמדו אומנות".

יש לציין, כי בעל פתחי תשובה (יר"ד שם ס"ק ה') כותב בשם ספר הר אבל (ענף י"א) אשר נשאל, אם נכון נהג יהודי אשר בצוואתו ציווה את בנו, כי ישימו סיד בקברו כדי לעכל את בשרו. והשיב, כי אף על פי שבמקום הצורך מותר הדבר, כאשר אין בכך צורך אזי "אין לעשות התחכמות נגד פעולותיו של הקב"ה".

הדלקת נרות שבת בנרות חשמל

עם סיום מסכת שבת, העוסקת בשבת מלכתא, לא נמנע מכם, קוראינו היקרים, מאמר יפה השמור בצקלוננו מתחילת מסכת שבת, אך לא פורסם עד כה מחמת חוסר מקום.

זרם החשמל ששטף את העולם במאת השנים האחרונות, סחף עמו צרור ניזונים הלכתיים. באחד מהם דנו בפרק במה מדליקין, ובמאמר זה נעסוק בשאלה, אם אפשר לברך על הדלקת נרות שבת במקום מואר היטב.

הדלקת נרות במקום מואר: הראשונים כבר נחלקו אם אפשר לברך על נרות שהודלקו במקום שטוף אור. הדבר היה מצוי כאשר כמה נשים הדליקו נרות במקום אחד. מנהג האשכנזים לברך על הדלקה זו, מפני ש"כל כמה שמתוסף אורה יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זווית וזווית" (משנה ברורה, סימן רס"ג ס"ק ל"ה), ויש לברך גם על "תוספת אורה" (רמ"א שם, סעיף ז). ברם, עם המצאת החשמל איש לא יטען כי בהדלקת הנרות יש משום תוספת אורה.

השאלה מתעצמת ומחריפה בהדלקת נרות שבת ביום טוב שחל ביום שישי. כל ההיתר להדליק נרות לכבוד שבת בשלהי יום טוב מבוסס על כך שההדלקה היא גם צורך היום טוב, מפני שאפולית כבר באה לעולם (תוספות, ביצה כב"א, ד"ה אין). אפולית זו פגה ונעלמה עם אור החשמל, וכאשר כמה נשים מדליקות נרות באותו חדר, האחרונה שבהן בוודאי אינה תורמת להארת האפילה, מפני שהחדר מואר.

כיבוי אורות לפני הדלקת נרות: מפני כך, היו מן הפוסקים שהמליצו לכבות את האורות בטרם הדלקת הנרות בערב שבת, ולאחר מכן להדליקם, ואילו ביום טוב, לכוון באמצעות שעון השבת, שהחשמל לא יהא דלוק בשעת ההדלקה (שמירת שבת כהלכתה, פרק מ"ג, סעיף ל"ד, ופרק מ"ד הערה ל"ו). ברם, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, הפך רבות בעניין, ולבסוף צידד כי יתכן שברבות השנים הדלקת נרות השבת הפכה למנהג שכל הנשים מקפידות עליו אף במקום מואר, גם כאשר נשים אחרות מדליקות באותו מקום, ומשכך, יפה כוחו של המנהג בפני עצמו כדי לברך עליו את ברכת הדלקת הנרות. דוגמא לדבר מהדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, עליה מברכים אף על פי שאינה אלא מנהג. את דבריו הוא חותם ב"צריך עיון".

יש מחכמי זמנינו שכתבו, כי ראוי לנהוג להדליק את החשמל סמוך להדלקת הנרות, ולכוון בברכת הדלקת הנרות על החשמל ועל הנרות כאחד, מפני שנורות החשמל נחשבות גם הן כ"אש" שיתכן כי היא ראויה להדלקת נרות שבת (שמירת שבת כהלכתה פרק מ"ג סעיף ד'). כעת נמצאנו למדים, כי יש בכך גם פיתרון לבעייה שהוצגה - הדלקת נרות במקום מואר בחשמל - אם האשה תדליק את החשמל לשם הדלקת נרות, נפתרה הבעיה מאליה (ועיין בש"כ שם). מובן מאליו, כי אפשרות זו אינה מעשית ליום טוב שחל בערב שבת, שהרי אסור להדליק את החשמל ביום טוב.

דף קנ"ב

שני סוסים שעשו מלאכה כאחד

חידוש מעניין ביותר, אשר עורר סערה רבתי בין גדולי הדורות, כתב הגאון רבינו יעקב מליסא, הלא הוא בעל נתיבות המשפט. הנושא הנידון משלב בין גמרתנו, לבין גמרא שלמדנו באמצע המסכת.

איסור "מחמר": בגמרתנו אנו למדים על איסור "מחמר". כידוע, כל יהודי מצווה שבהמתו לא תעבוד בשבת, על כך נצטוונו באיסור עשה (שמות, כג"ב), "למען ינוח שורך וחמורך". מלבד זאת אסור ליהודי להעביד בעל חיים, גם אם אינו שייך לו, לדעת רוב הראשונים (עין מנחת חינוך סוף מצווה ל"ב ובהערות שם). כלומר, איסור "מחמר" הוא מלאכה הנעשית בשותפות בין אדם ובעל חיים, על ידי שהאדם מנהיג את בעל החיים העושה מלאכה (משנה ברורה, סימן רס"ז ס"ק ז'). על איסור זה נצטוונו במאמר התורה (שמות, כ"ט): "לא תעשה כל מלאכה אתה... ובהמתך". איסור זה היה שכיח ביותר בתקופות עברו, עת הסוס והעגלה שימשו כאמצעי תעבורה ממקום למקום.

הגאון מליסא (הגהות על המג"א סימן רס"ו ס"ק ז', נדפסו בסוף ספרו מקור חיים) ביקש פתרון ליהודים שעגלתם התעכבה בדרך, ובהגיע שבת המלכה הם עומדים בפאתי העיר, מבקשים להכנס אליה, אך את משאם הטעון על עגלתם אינם יכולים ליטול עמהם, שהרי אינם רשאים לפקוד על בעלי

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם משה בלינטל** ז"ל

בן הר"ר יהודה אריה ז"ל
נלב"ע י"א באב תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו ידידו הר"ר **שאול חסדיאל** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי נתן פינקלשטיין** ז"ל

ב"ר חיים מנחם ז"ל נלב"ע י"ד מנחם אב תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים פרנקל** ז"ל

ב"ר יעקב הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באב תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

חכם **אברהם צורף** זצ"ל

בן ר' מנשה מאיר ופרחה ז"ל נלב"ע י"ב באב תש"ע

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו ר' **אפרים צורף** הי"ו - שילה

הדף היומי

שבת קמ"ט-קנ"ה

י"ב-י"ח אב

החיים הרתומים לעגלה להנהיגה קדימה, אל ייעדם. הגאון מליסא העלה אפשרות, כי כאשר שני סוסים רתומים לעגלה, יתכן שאין עוברים בהם איסור "מחמר".

היתרו זה מבוסס על כלל בהלכות איסור "מחמר" הקובע (עיין מגן אברהם סימן ש"ה ס"ק ו'), כי איסור "מחמר" אינו כולל בתוכו את כל איסורי השבת, כי אם את אלו האסורים מן התורה, אך מותר להעביד בעל חיים בפעולה שמקור איסורה בדברי חכמים. והנה, אומר הגאון מליסא, הרי למדנו, כי שניים שעשו מלאכה פטורים מקרבן חטאת. אם כן, מאחר שכל אחד מבעלי החיים הרתומים לעגלה מסוגל לשאתה לבדו, הרי לפנינו "שניים שעשאוה", ואין איסור "מחמר" במקרה זה...

"פטורים" - מקרבן, אך אסור: הגאון עצמו מפקפק בדבר, אם אכן יש בסיס לדבריו, שכן, חידושו המופלג מבוסס על ההנחה, כי "שניים שעשו פטורים" לחלוטין, ולא עברו על איסור תורה. ברם, יתכן שלא נאמר אלא ששניים שעשו אינם מתחייבים **קרבן חטאת**, אך איסור - עבור עברו [ע"ש שהביא ראיה לדבר].

רבים לא הסכימו עם חידושו, בהם בעל אור שמח (הלכות שבת פרק כ' סוף הלכה י"א) הטוען, כי הרי במשכן עצמו היו העגלות רתומות לשני סוסים, והואיל ומלאכות השבת והגדרותיהן נלמדות מן המשכן, במקרה זה לא נאמר פטור "שניים שעשו פטורים" [ע"ש שהוכיח כי ב"מושיט" לא נאמר פטור שניים שעשו, מפני שכך היה במשכן; עיין תוספות ג/א; ועיין בספר אבי עזרי ששיג על דבריו].

הסוס העצל: בעל כתב סופר (בהגהות חתם סופר על השו"ע או"ח סימן רס"ו) אף טוען, כי פעמים רבות "מתעצל הסוס וסומך על סוס חברו, והוא נסוג אחר מלמשוך, והוא עצמו הולך מכח חברו, עד שמרגיש המחמר ורודהו במקלו שבידו". אין, איפוא, כל וודאות, כי לאורך כל הדרך יהו שני הסוסים "שניים שעשו" [גם על מסקנת דבריו, ששניים שעשו פטור מחטאת אך יש בו איסור תורה, האריכו האחרונים לדון באיסורי שבת וביתר איסורי תורה. עיין מנחת שלמה ח"ב סימן כ"ט; ספר קונטרסי השיעורים להגר"ד גוסטמן זצ"ל, ב"ק שיעור י"ב, אות י"ב].

דף קנ"א/א בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר

זהירות מכל הטיית הראש...

אמר הרבי מקוצק זיע"א:
לעולם יחשוב אדם כאילו הוא לבוש בגדים לבנים ובקבוק שמן על ראשו, ובכל הטייה בלתי זהירה הוא עלול להכתים את בגדיו הנאים בשמן שישפך עליהם.
כך יש להרגיש בעולם הזה; כל צעד שאינו נכון - סטייה חמורה הוא והשלכות נוראות לו...
דף קנ"א/א מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי לא היה זה שוחד כלל...
מעשה בנכדו של ה"תבואות שור" שמינהו שליטי פולין ל"תובע הכללי" בבתי המשפט.
פעם הובא יהודי לדין על כך שכאשר נתפס בעבירה על חוקי המלכות, יום ששי היה זה, ניסה לשחד את השוטר, שלא יענישוהו בחומרה ללא רחמים.
בעת שהקריא נכדו של ה"תבואות שור" את החשדות נגד היהודי, זמזם בפיו את משנתנו "מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי". הלה קלט את הרמז, ומיד טען כי מאחר שערב שבת היה, מסר מעותיו לגוי שישמרן לו, כהלכה היהודית...
ביורד שנעשה אצל רב העיר אימת את הדין, והלה נשתחרר... ("טובך יביעו", דברים).

לעילוי נשמת

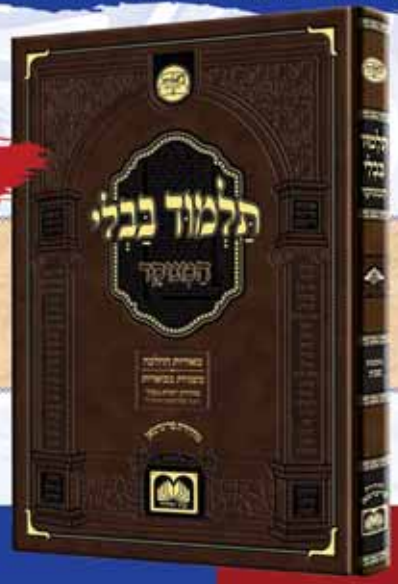
הר"ר **אהרן פרנץ** ז"ל ב"ר יוסף זאב ז"ל נלב"ע בעש"ק ז' בתשרי תש"ם
ופרופ' **מנחם צבי קדרי** ז"ל ב"ר יהושע ז"ל נלב"ע י"ז באב תשע"א **תנצב"ה**
הונצחו ע"ד ר' יוסף וד"ר מיכל פרנץ ומשפ' שיחיו

נר ה' נשמת אדם

שלמות

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מוצא מוקד מפוסק נותן חשק ללימוד

• בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הדרך נוסף באור למשניות - 'מאורות המשנה' • להשלמת הלימוד בהלכה למעשה: צדף החיבור הפלא 'מאורות ההלכה' • הדגשות בתחילת ענין בתוספת

• נוסח הגמרא והמפרשים מוגה ומתוקן כמיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'ענין והדר' • הגמרא הרש"י והתוספות מוקדמים ומפוסקים בדיוק ובטובות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמעט כאבי עיניים

להזמנות: 02-804-3333

חיים של תורה

לתרומות והנצחות משה טרייטל טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות: 1-700-500-151

ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333 | פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il | דוא"ל:

מאורות הדף היומי

